

BOLANING SOG'LOM O'SISHIDA MUSIQANING TUTGAN O'RNINI

*T. Sharopov,
Qashqadaryo VPKQTMOI o'qituvchisi*

O'zbekistonning buyuk kelajagini bunyod etish, asosan, bugungi yosh avlod zimmasiga tushadi. Ularni bilimli, madaniyatli, mehnatsevar, tashabbuskor, izlanuvchan qilib shakllantirish har bir yoshi ulug' inson, tarbiyachi, ustoz- muallimlar zimmasidadir.

Yosh avlodni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashda, maktabda o'qitiladigan barcha fanlar qatori, nafosat tarbiyasining tarkibiy qismi bo'lgan musiqa madaniyati darslarining ahamiyati katta. Musiqa inson his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini o'ziga xos badiiy tilda ifoda etadi va bolaning hissiyotlariga faol ta'sir ko'rsatadi. Musiqa fani maktabda boshqa fanlarni o'zlashtirishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Musiqa jonli san'at turi sifatida davr, hayot, tabiat va inson his-tuyg'ularini, orzu-istaklarini aks ettiradi. Uni quvontiradi, o'ylantiradi va hayotdan ozuqa olishga xizmat qiladi. Milliy madaniyatimiz yirik namoyondasi Abu Nasr Forobiy aytganidek, «Bu fan tana sog'lig'i uchun foydalidir». Shayx Sa'diy «Musiqa odam ruhining yo'ldoshidir»- degan edi. Shunday ekan, biz musiqa o'qitishni maktabgacha yoshdagi bolalardan, shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilaridan boshlashimiz lozim. Chunki, maktabgacha ta'lim hamda boshlang'ich sinfda musiqa ta'limotining poydevori qo'yiladi. Maktabgacha tarbiya muassaslarida va maktabda musiqa o'qitishning asosiy maqsadi – bog'cha yoshidagi bolalarga hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarga musiqa san'ati, go'zallik qonunlari asosida o'rganish malakasini singdirish va ularga musiqa madaniyatini tarkib toptirishdir. Yosh avlodga musiqa madaniyati darslari, umumiy ta'limning axloqiy-estetik tarbiya berish tizimining ajralmas bir qismi hisoblanadi.

Musiqa bolalarni aqliy hamda ahloqiy rivojlanishida katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun musiqa, darslari eng avvalo, tarbiya darsi deyiladi. Fanning nomi faqatgina musiqa o'qitish metodikasi emas, balki musiqa tarbiyasi metodikasi deyiladi. Bugungi kunda, musiqa insonni shakllanishida muhim rol o'ynaydi, uning hissiyoti va fiziologiyasiga faol ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim maktablarining asosiy vazifalaridan biri, o'quvchilarni fikrlash va o'ylashga o'rgatishdir. Bu vazifani amalga oshirishda musiqa darsi muhim ahamiyatga ega. Bunda o'qituvchi bolalarni ma'lum bir musiqa asari bilan tanishtirib, uni ifodali, "jonli"qilib ijro etib, o'quvchilar diqqat e'tiborini asarga jalb etadi, ularning nutqini o'stirish, fikrlash qobiliyatini, dunyoqarashini kengaytiradi, emotsional his-tuyg'ulariga ham faol ta'sir etadi. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirish emas, balki o'quvchilar ongining voqelikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his-tuyg'ularini shakllantirish nazarda tutiladi. O'qituvchining darsga ijodiy tarzda yondashishi muhim ahamiyatga egadir.

Ma'lumki, musiqa – hayot va davr aksidir. Shuning uchun ham, boshlang'ich sinfda musiqa madaniyati darslarini bolalarning hayotiy tajribalariga tayangan holda olib borish, badiiy ta'lim beruvchi vosita sifatida muhim ahamiyatga ega. Zero, dasturda kuylash va tinglash uchun tavsiya etiladigan qo'shiqlar va musiqiy asarlar, baxtli bolalik, insonparvarlik, Vatanga muhabbat, tabiatga muhabbat haqidagi namunalardan iboratdir. Maktabda sinfdan tashqari ochiq tarbiyaviy soatlar o'tkazish, musiqa tarbiyasining ommaviy va to'garak shakllarini olib borish, boshlang'ich sinf o'qituvchisi zimmasidadir. Bunga «Mustaqillik bayrami», «Bilimlar kuni», «O'qituvchilar kuni», «Alifbe bayrami», «Yangi yil», «Navro'z bayrami», bolalar shoirlari, san'atkorlar bilan uchrashuvlar kiradi. Bugungi mustaqillik sharoitida ta'lim muammolarini hal qilishda boshlang'ich sinf musiqa o'qituvchisi zamon bilan hamnafas qadam tashlab axborot texnologiyasi va zamonaviy pedagogik texnologiya malakalarini to'liq o'zlashtirish va shular asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etmog'i lozim.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari o'z diqqat-e'tiborini uzoq vaqt bir narsaga qaratib turolmaydilar, juda tez charchab qoladilar. Shu sababli, musiqa madaniyati darslarida musiqiy ijroga ahamiyat berib borish, chapak chalish, qadam tashlash kabi xilma-xil harakatlardan foydalanish zarur. Ayniqsa, bolalar musiqiy cholg'u asboblari (doira, bubencha, shiqildoq,

marakassa, uch burchak, rumba, barabancha)da jo'r bo'lish va ritmik raqs harakatlarini bajarish, bolalarni faollashtiradi va dars qiziqarli, mazmunli o'tadi. Musiqa san'ati estetik idrokning bitmas-tuganmas manbaidir, inson yuragi va aqlini zabt etuvchi maftunkor dunyodir. Inson doimo go'zallikka intilishi va kundalik hayotda, shu go'zallik qoidalariga amal qilishi kerak. Dars jarayonida bajarilgan har bir musiqiy harakat turi, musiqali o'yinlar o'quvchilarni xotirasini mustahkamlaydi, nutqini o'stiradi, jismonan sog'lom bo'lishiga ko'maklashadi va ruhlantirib, musiqa darsiga qiziqishini oshiradi. Biz yosh avlodni, bo'lajak musiqa o'qituvchilarini, o'zbek xalqining musiqa madaniyati bilan tanishtirib, uning nafosatli his-tuyg'ularini rivojlantirishimiz, musiqa ta'limining saviyasini oshirishimiz kerak. Bo'lajak musiqa o'qituvchilari ta'lim-tarbiya ishlarini shunday yuksak darajada tashkil etishi zarurki, yoshlar umumiy o'rta ma'lumot olish bilan birga an'anaviy musiqa madaniyatidan bahramand bo'lsinlar.

Yosh avlodni kelajakda yetuk, har tomonlama kamol topgan shaxs qilib tarbiyalashimizda musiqa madaniyati darsining o'rni beqiyosdir.

Har yili o'tkaziladigan «O'zbekiston-Vatanim manim», «Nihol» kabi qo'shiqlar ko'rik-tanlovlarini o'tkazish bolalar ijrochilik mahoratlarini baholashga va ularni taqdirlashga yuksak imkon beradi. Vatanga muhabbat, ona tabiatga, ustoz, muallimga hamda do'st-o'rtoqlarga bo'lgan mehrni bolalar qo'shiqlarda sezadilar va qo'shiqlarni sevib, yodlab o'rganadilar.

Musiqa san'ati estetik idrokning bitmas-tuganmas manbaidir, inson yuragi va aqlini zabt etuvchi maftunkor dunyodir. Inson doimo go'zallikka intilishi va kundalik hayotda, shu go'zallik qoidalariga amal qilishi kerak. Yoshlar uchun esa, musiqa ta'limi juda zarurdir, chunki, kelajakda yosh avlodni har tomonlama barkamol inson bo'lib yetishishlari uchun musiqaning o'rni muhim ahamiyatga egadir.